

Kelch Johann August (1797-1859)

Raciborski entomolog i botanik

Urodził się 16 marca 1797 roku w Dąbiu (Dahme) koło Wołowa (Wohlau), gdzie jego ojciec, Johann, był rządcą majątku ziemskiego. Szkoła tamtejsza prowadziła naukę na tak niskim poziomie, że czytać i pisać nauczył się dopiero w Gogołowicach (Gugelwitz), gdzie pozbawiona środków do życia rodzina Kelchów mieszkała w latach 1806-7. Tam też Kelch trafił do miejscowego rzeźnika, u którego pilnował bydła i uczył się zawodu. W roku 1807 ojciec otrzymał posesję w Prochowicach (Parchwitz), wobec czego Kelch poszedł do tamtejszej szkoły prowadzonej przez kantora Postela. Gdy w roku 1813 zmarła matka Kelcha, ojciec stwierdził, że nie może dłużej utrzymywać syna, w związku z czym chłopiec zatrudnił się jako pisarz sądowy i szkolny w Gościszowie (Giesmannsdorf) koło Kamiennej Góry (Landeshut).

Ponieważ tamtejszy kantor, Knittel, często chorował, Kelch nieraz przez wiele tygodni musiał go sam jeden zastępować. W wolnych chwilach studiował dzieła muzyczne, a o pogłębienie jego wiedzy troszczył się pastor Leupold, który udzielał mu lekcji łaciny, botaniki i mineralogii. Od tego okresu ulubionym zajęciem Kelcha przez całe życie pozostawało studiowanie dzieł pedagogicznych, historycznych i przyrodniczych. Zainteresowanie pedagogiką przyczyniło się do tego, że za zgodą władz szkolnych próbował różnych metod nauczania, by w końcu opowiedzieć się po stronie metod Harnischa i Pestalozziego. Wiosną 1816 roku objął szkołę w sąsiednim Jaczkowie (Hartmannsdorf), gdzie szybko zyskał sobie sympatię zarówno dzieci, jak i dorosłych mieszkańców gminy. Gdy w krótkim czasie przeniesiono go z powrotem do Gościszowa, większość mieszkańców Jaczkowa przeniosła tam swoje dzieci. Kelch jednak chciał kształcić się dalej, a ponieważ ostatnie przeniesienie nie odpowiadało jego życzeniom, jesienią 1816 zrezygnował z posady i z 25 talarami ofiarowanymi mu przez mieszkańców obu wspomnianych wyżej wsi wyjechał do Wrocławia.

Podczas kursu seminaryjnego we Wrocławiu duży wpływ na jego rozwój wywarł Harnisch oraz nauczyciele muzyki, Berner i Winterfeld. Dzięki ich poparciu otrzymał mieszkanie w seminarium, a po 4 miesiącach nauki zgodę na udzielanie korepetycji. W drugim roku nauki w seminarium przejął w zastępstwie prowadzenie szkoły w szpitalu św. Ducha i pewną liczbę godzin w Latzelschen Institut. W roku 1818 został pomocniczym nauczycielem seminaryjnym, prowadził zajęcia w Latzelschen Institut oraz Johnschen Louisen Institut, a ponadto udzielał korepetycji, dzięki czemu mógł wspomagać swojego starego ojca.

W czerwcu 1819 roku został nauczycielem nowo powstałego gimnazjum w Raciborzu (Ratibor), w którym powierzono mu nauczanie języka niemieckiego, historii, geografii, kaligrafii i śpiewu. W Raciborzu znalazł Kelch nie tylko pole dla wszechstronnej działalności, ale i okazję do dalszego kształcenia się. Uczył się francuskiego, łaciny i greki, później zaś zaczął studiować botanikę. Dzięki pomocy H. R. Goeperta i J. Ch. Günthera z Wrocławia oraz senatora Franka z Raciborza, który oddał mu część swego ogrodu, by hodował tam rośliny i udzielał uczniom wskazówek w dziedzinie ogrodnictwa, już w 1821 roku Kelch nie tylko zaczął prowadzić lekcje botaniki, ale rozpoczął też badania flory okolic Raciborza. Odkryte przez niego nie znane dotąd z obszaru Śląska rośliny sprawiły, że przyjęto go w poczet członków Sekcji Botanicznej Śląskiego Towarzystwa Kultury Ojczystej.

Zachęcony przez F. Rendschmidta zajął się również entomologią, a jego studia w tej dziedzinie wspierali S. Schilling, J. E. Klopsch i E. Schummel. Dzięki licznym odkryciom

i pionierskim badaniom entomologicznym w roku 1829 został członkiem Sekcji Entomologicznej Śląskiego Towarzystwa Kultury Ojczyznej, zaś w roku 1839 członkiem Towarzystwa Entomologicznego w Szczecinie. W listopadzie 1825 założył w Raciborzu Schullehrer-Verein, na czele którego stał przez szereg lat. W roku 1830 dzięki wsparciu i pomocy prof. Glockera zaczął prowadzić w gimnazjum lekcje mineralogii. Jego staraniem powstała w raciborskim gimnazjum okazała i stale rozbudowywana kolekcja przyrodnicza. W uznaniu zasług w styczniu 1839 roku mianowany został starszym nauczycielem. Zmarł w Raciborzu 26 sierpnia 1859 roku.

Ważniejsze prace:

- 1824 – Tabellarische Übersicht aller im Oppelnschen Regierung-Depart. Befindlichen Steinkohlengruben, Erzförderungen, Hohöfen, Hütten, Pottaschsiedereien, Bleichen, Badeanstellungen, Gipsgruben, Kalköfen, Steinbrüche, Galmeigruben etc. Breslau.
- 1826 – Über für Schlesien seltene oder neue Pflanzen. *Büll. Natur. Sect. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 8.
- 1828 – Auffindung von *Bombyx Hera* in Oberschlesien. *Übers. Arb. Schl. Ges. vaterl. Kultur*.
- 1830 – Um Ratibor gesammelte Schmetterlinge. *Ibid.*
- 1830 – Bei Ratibor gesammelte Käfer. *Ibid.*
- 1835 – Mineralien-Catalog nach Prof. Dr Glocker's Mineral-Systeme, mit Bezug auf die in der Mineraliensammlung des Königliches Gymnasium zu Ratibor. Ratibor.
- 1840 – Über für Schlesien seltene oder neue Pflanzen. *Übers. Arb. Schl. Ges. vaterl. Kultur*.
- 1846 – Grundlage zur Kenntniss der Käfer Oberschlesiens, insbesondere der Umgegend Ratibor. Ratibor.
- 1848 – Fang von *Nebria livida* Fab. und *Chlaenius spotiatus* Fab. bei Ratibor. *Übers. Arb. Schl. Ges. vaterl. Kultur*.
- 1852 – Grundlage zur Kenntnis der Orthopteren Oberschlesiens und Kenntnis der Käfer Oberschlesiens. Ratibor.
- 1853 – Über für Schlesien seltene oder neue Pflanzen. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 30.

Źródła:

- Heiduk F. 1993. Oberschlesisches Literatur-Lexikon 2. Berlin. S. 29-30.
- Nowack K. G. 1841. Schlesische Schriftsteller-Lexikon 5. S. 83-87.
- Torka V. 1929. Ein Orthopterenforscher Oberschlesiens. Der Oberschlesier 11. H. 3. S. 176.